

Oponentský posudek doktorské disertace PhDr. Ondřeje Housky

„Československo-italské vztahy v letech 1922 – 1929“

Autor předkládané doktorské disertace prokázal svou odbornou erudici již ve svých systematicky publikovaných průběžných studiích věnovaných sledovanému tématu. Svou pozornost zaměřil na analýzu československo-italských vztahů na pozadí evropské politiky ve dvacátých letech. Význam zvoleného tématu je přinejmenším dvojitý. Československo-italské diplomatické vztahy se ve stávající historiografii odrazily poměrně skromně, zvláště pro 20. léta. Přitom právě v těchto letech nazrávaly konflikty zrozené versailleským pořádkem a nový mezinárodní systém procházel zkouškou své životaschopnosti – jeho ne příliš funkční mechanismy ve 30. letech selhaly. Práce dr. Housky má tedy širší vypovídací hodnotu přesahující název práce.

Itálie sice v evropské politice představovala nejslabší velmoc, nicméně její potenciál nikterak nebyl marginální. Proto předkládaná disertace, která je v české historiografii prvním z hlediska diplomatických vztahů komplexním pojednáním o československo-italských vztazích, je žádoucí a přínosná. Po stránce heuristické je tato práce svým způsobem mimořádná. Dr. Houskovi je vlastní rozhled po evropské historiografii v širokém měřítku. Zvláště cenná je ale jeho komparace diplomatického materiálu československé a italské proveniencí uložené v centrálních archivech v Praze a Římě – v české práci historické mu náleží prvenství pokud jde o vytěžení italského aktového materiálu k československým meziválečným dějinám. Důvěrně je obeznámen s tvorbou zahraničně politických koncepcí, jejich reflexí na obou stranách i oboustrannými toky informací. Bohatě těžil z pramenných edicí, nejen italských a českých, nýbrž i německých, britských či maďarské, memoárové literatury. Vzhledem k tomu, že v československo-italských relacích nemalou roli hrál středo a jihovýchodoevropský prostor, je na místě ocenit důkladný průzkum k tématu relevantních materiálů z fondů rakouského ministerstva zahraničí. Rakousko totiž tvořilo jednu ze stěžejních třecích ploch mezi Prahou a Římem, jeho osud náležel mezi závažné evropská témata, neboť mu ve střetech o politické (ale i hospodářskou) převahu ve středoevropském regionu náleželo klíčové postavení. Díky znalosti rakouského materiálu není Rakousko v konceptu výkladu dr. Housky pasivním objektem, ale jedním z aktérů diskursu Prahy s Římem.

Doktorská disertace dr. Housky nevyniká jen důkladnou heuristikou a obeznalou prací s pramenem, nýbrž i promyšleným konceptem a uvážlivou, logicky sevřenou strukturou.

Těžiště práce tvoří kapitoly vymezené léty 1922, tedy od nástupu italského fašismu k moci, do roku 1929, kdy došlo k rozvolnění diplomatických vztahů mezi Itálií na jedné straně a Československa s Jugoslávií na straně druhé, což pro autora je důkazem konce koketérie Říma s Prahou či Prahy s Římem a signálem počátku kvalitativně nové fáze ve vzájemných vztazích. Aniž bych uváděl v pochybnost toto pojetí kladu si otázku, zda formální ukončení „přátelství“ s Prahou není spíše důsledkem přechodu italské politiky do ofenzivní fáze v průniku do Podunají, která se snad rodí v čase dohody s Budapeští, pokračuje obchodně politickými námluvami (tzv. smlouvy Brocchiho typu), jejichž dynamiku ovlivní fenomén hospodářské krize – to již je ovšem mimo autorem definovaný rámec.

Jistou ouverturou uvedenými mezníky ohraničené fáze československo-italských vztahů je nástin jejich vývoje v prvních poválečných letech, zejména vymezení faktorů, které z československého pohledu byly pokládány za zatěžující. Mezi ně by možná bylo patřičně zahrnout i italská očekávání v době příprav a realizace konference nástupnických států či konference janovské.

Výklad diplomatických aktivit vyniká přesností, byť se místy rozostřuje do nezřetelné formulace (např. s. 37, kde se obecně hovoří o italských záměrech vůči Rakousku, aniž by byly blíže specifikovány; tamtéž v případě Benešových plánů „...na upevnění hospodářské a politické situace v regionu.“ Jiným příkladem jsou obraty „narovnání jadranské otázky“ a „území Impéria“ na s. 25 či formulace „...Pignatti vkládal naděje do Mladé generace národně demokratické strany...“ na s.150).

Sympatické na práci je, že její autor neváhá polemicky vůči jiným autorům vyslovit vlastní soudy, např. o charakteru italské zahraniční politiky po nástupu Mussoliniho k moci. V kapitole o prvním roce jeho vlády výstižně nastiňuje priority československé zahraniční politiky ve středoevropském regionu (zejména hráz proti revizionismu) a ambivalentnost politiky italské sondující své manévrovací možnosti.

V interpretaci diplomatických kroků je pro dr. Housku příznačný smysl pro souvislosti ovlivňující jednání aktérů na diplomatickém poli – příkladem může být hned kapitola pojednávající o souvislostech zrodu československo-italské smlouvy z roku 1924, přestože místy nedostává se místa pro charakteristiku účelovosti diplomatického aktu (s. 51 charakteristika italsko-jugoslávské smlouvy z ledna 1924, srov. následnou stranu). Vtírá se otázka, zda stejného charakteru nebyla též smlouva italsko-československá (ostatně pozn. 76 na s. 71 toto více méně potvrzuje), jež měla vést k neutralizaci aktivit Prahy v oblasti Podunají. Je otázka, zda vůbec existoval prostor pro vzájemnou spolupráci či zda vůbec na jedné či druhé straně byl o ni zájem (srv. formulaci na s. 140). Závěrečné konstatování

(s.204), že oba státy ve vymezeném období (i před ním i potom) k sobě „nenašly cestu“, tuto otázku jen podtrhuje.

Právem přikládá autor cela mimořádný význam rakouské otázce v politickém i hospodářském smyslu. Ta, jak přesvědčivě dokládá v kapitole „Spolupráce se nekoná“, gradovala na významu v souvislosti s rychlou obnovou německého mocenského postavení, a odhalila protichůdné československé a italské záměry s koncepty tzv. preferenčních režimů ve vzájemném obchodu. Právě v této kapitole se dr. Houska obšírněji věnoval jednomu z klíčových instrumentů především ve 30. letech rozvíjené tzv. ekonomické diplomacie, stejně jako ideji „bloku malých států“ aktualizované československou zahraniční politikou (připisovaná Benešovi, s. 92; její genese je širší). Otázka preferenčních cel byla v této době ale spíše jen akademická, neboť ty neměly mezinárodního uznání, dle mého názoru sloužila spíše k testování politického konkurenta.

Druhá polovina dvacátých let byla výrazně ovlivněna změnou politického klimatu v důsledku locarnské konference. Dost těžko lze přijmout autorovu formulaci, že na locarnských dohodách se podílela jak Itálie tak Československo (s. 107) – jejich postavení se diametrálně lišilo. Na druhé straně ovšem oprávněně konstatuje, že Locarno inspirovalo z různých (protichůdných) důvodů jak u Československa tak Itálie úvahy o vnesení jeho principů do oblasti střední a jihovýchodní oblasti („středoevropské, balkánské Locarno“). Obšírně poukázal na faktory (vnitro i zahraničněpolitické), které modifikovaly zahraniční politiku Itálie zejména vůči Rakousku a Podunají vůbec, charakterizoval československé reakce a konstatoval růst rozporů. Jestliže v otázce rakouské mohla mezi Prahou a Římem existovat jistá shoda, pak, jak autor poukazuje v kapitole pojednávající o československé kritice italského fašismu, v případě Jugoslávie tomu tak být nemohlo – zřetelně se začaly projevovat italské expanzionistické tendence. Průbojným jejich nástrojem se stal, jak dr. Houska poukázal, revizionismus, zejména Maďarska, což pro Prahu bylo marným impulzem k ožívování staronových středoevropských kombinací a posléze upevňování malodohodového společenství. Z tohoto vývoje, ale i dalších italských zahraničněpolitických tahů, je oprávněně vyvozován závěr, že Řím a Praha nemohly mít mezi sebou ani formálně uzavřenou smlouvu „o srdečné spolupráci“. Ostatně, Itálie financovala i v Československu ty politické proudy, které přispívaly či mohly přispět k destabilizaci jeho demokratických pořádků. Vytkl-li si autor za cíl sledovat vývoj italsko-československých vztahů, tak v neprodloužení této smlouvy našel logické vyústění jedné vývojové fáze.

Předkládaná doktorská disertace představuje svébytný historiografický výkon, který podstatnou měrou přispívá k hlubšímu poznání mezinárodních vztahů ve střední a

jihovýchodní Evropě a úloze Československa v nich ve 20. letech 20. století. Jakkoli je práce „nabita“ faktografií, výklad neztrácí na přehlednosti, dynamice, po jazykové stránce je čistá. Nejinak je tomu i po formální stránce. Lze konstatovat, že dr. O. Houska předkládá doktorskou disertaci, která ve všech parametrech splňuje, neváhám říci, že i překračuje, nároky na tyto práce kladené. Plně ji proto doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 31. 8. 2010

prof. PhDr./Drahomír Jančík, CSc.